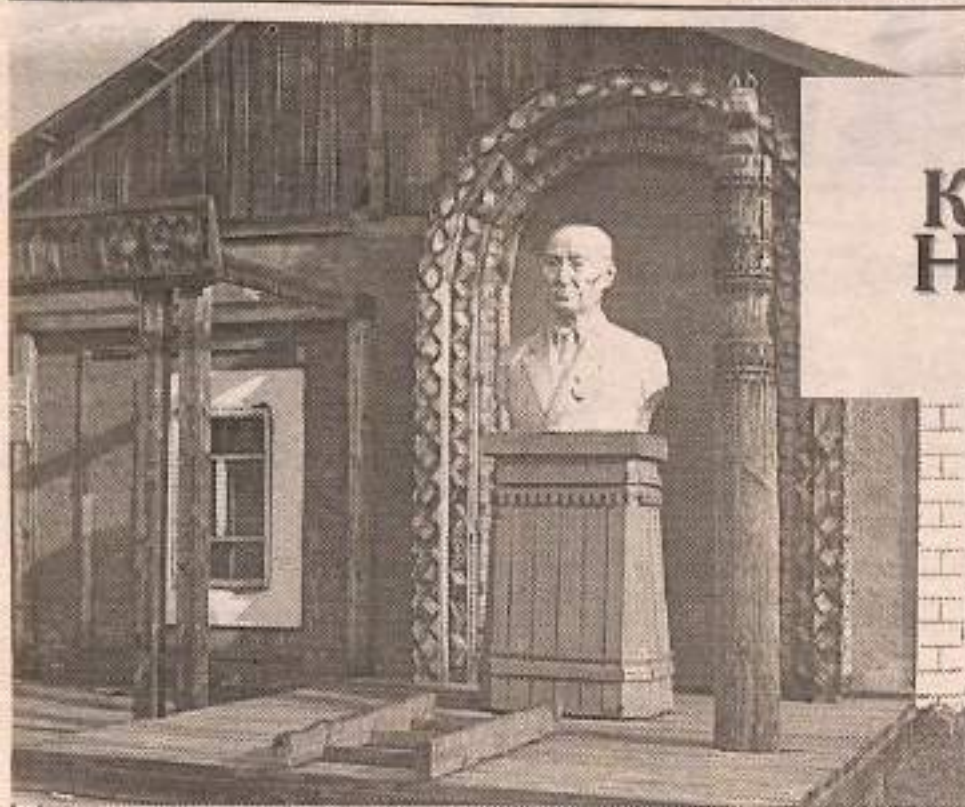

ҮЛЭ ГЕРОЙА КӨСТӨКҮҮНЭП НЭНЛИЭГЭР БОЛУГУРГА

Авсгынт нэдийлэ бэстиситигэр, ол эбэтэр балаан бийн 26 күмүгэр бөһүөлэктэри тупсаран онгоруу, ырааһырды уонна көбүрдүү бийн үлэлэрин тэрийэр улуустаагы оперативнай штаб этэһинэ Р.И.Константинов республика бастаһын Социалистическай Үлэ Геройа буолбута 55 сылын бэлэтээһингэ комиссия чилиэтэрэ: "Сага олох" РИХ IV редактора Г.Г.Попов(салайааччы), культура управлениетын специалистка Е.Д.Дьячкова, от спордун федерациятын толорооччу директора И.И.Харлампьев Болугур нэһилиэгэр сырыттылар.

Кинилэр бу икки болууруска, балаһыаньыа туругун билсистиһэр. Чуолаан, хонтуруол бэрээдэһинэн, нэһилиэккэ ырааһырды, көбүрдүү бийгар туха үлэ ыһыттылар уонна омуоха тэрияталар, общественность, нэһилиэккэ кыттытын биирдии объектарынан, тэрияталарынан сылдыан көрдүлэр.

КОМИССИЯ МУННАБА

Сарсыарда 10 чааска болдьонон, улуустаагы комиссия чилиэтэрэ нэһилиэк баһылыга Н.И.Петров итинэн тэрияталар салайааччылар, "Мындабайы" ТХПК директора Н.А.Федотов, актив кыттылаах мунунак ыһыттар. Бастатан, бөлөхү салайан илдьэ кэлбит Г.Г.Попов ырааһырды ыйгар улууска ыһыттар дьаһаллар уонна Д.П.Коркин үбүлүйүн көрсө бэлэмнэһин үлэ хаамытын тустарынан иһитиннэриин онгордо. Ол курдук, республика, улууска биллэриллибит ырааһырды ыйгар ханна да улахан хамсаһын тахсыбытын, бу улууспутугар эмиз улам далааһыннанан иһэрин биирдии нэһилиэктэринэн холобурдаан кэспээтэ, түмүгэр улуустаагы оперативнай штаб туруорар соруктарыгар токтоото.

Иккис болуурус

Р.И.Константинов үбүлүйүн ыһытыга, ол тэрээһинигэр аһанна. Манна улуустаагы комиссия чилиэтэрэ, ат спордун федерациятын толорооччу директора И.И.Харлампьев информацията иһитиннэ. Кини сүмүүнэн ити датага аһан ыһыттар саха сылгытын быыстакатын, Чурапчы Мындабайы маршрутунан ат сүүрдүүтүн Балаһыаньыаларын билиһиннэрдэ, ол кэннэ атын да маньаха сыһааннаах тэрээһин болуурустарга санаатын үлэһинэ.

Болуурус сүмүүнэн албаа ыһыты, чуолкайдаһы тобо тардыллар.Онтон да көстөрүнэн уонна комиссия бэлэтээбитин курдук, мээстэбэ маньаха тэрээһин, бэлэмнэһин үлэ аһас ситэтэ суох. Биир тыһыан этэххэ, үптэн-харчыттан иһинбит аатыран, үлэһтэн улуус комиссиятын иһитин-атаһын кэтэһин, сэтэһинни чачы-

та баар. "Балаһыаньыалары сага билиһиннэрдигит" эбэтэр "... Ат быыстакатыгар кимнээх кытталар, ат симэһин, тэрилин уонна ас быыстакаларыгар нэһилиэгин кытабыт дуу, түөлбэлэринэн дуу?" дэһэн муну-тэһини буолан ыла. Оттон муну-эстэтигэр дьору бу тийһин кэлбит, ол эбэтэр алтынны ый 17 күнүгэр болдьоммут үбүлүй күнүн программата, омуоха доһуотул буолар аһат балаһыаньыалара да онгоһуллубатах. Арай, этэр курдук, ким тухаа эппиттирэр син турумнаһыт курдук эрэһи, ону сойуулааха санатыһын, хонтуруоллаһы суох. Ити биир.

Иһитинэн, уонна кылаабынайа дьаһаа, Үлэ Геройун иһитэн талаарбыт нэһилиэк сылын иһиттэн санаан, тэриктэн бу дьонун үбүлүйү көрсө уопсай үлэни-хамнаһы өрө көтөбүр сыаллаах

дьонун-сэргэтин түмэ тардар, кытынарар үлэни ыһыахтааба. Ол манна көстүбэт. Бу сылдыан биир кини-тэһин: "Дьоруой ырааһыаньыга буолар үлэ дьэни иһитиллэ", - дьэһитини "ырааһыаньыга" эрэ кэтэһэр кэрэгэй. Оттон ыраата бар-бааха, билиһин, чурапчылар, быйыл улуу Коркинныт үбүлүйүн бүтүн республиканан, төрөөбүт нэһилиэгинэн хайдахтаах өрө көтөбүлүн бэлэтээбит, бэлэтэһипит. Манна ыһыты Таатта улуунун холобурдусоха. Дьонун дьонун үбүлүйүдээх күнү-дьылын талаһас онгос-тубаха чэстийэр. Онтон но-чостуруба, нэһиэһыга суо-ха дьылы.

Мунунак түмүгэр кини аһынара биир баар, ол эбэтэр өйдөтүһүн, чуолкайдаһан, биир санаага кэли. Ол эбэтэр, манна дьон эппитин курдук, Р.И.Константинов Үлэ Геройа буолбута 55 сылын уот аһан бастаан нэһилиэгин дьон-сэргэти турунан бэлэтэһтээх. Ол аһа нэһилиэк хас биирдийн оботуттан кырдыаһыгар дьэри Кимнээх, Үлэ Геройугар сүгүрүйүү үйэлэр тухары салһанан, утумнаан барыахтаабыр.

БИРДИИЛЭЭН ОБЪЕКТАРГА

Мунунак кэһиниттэн комиссия, оперативнай штаб доно бөһүөлэги тупсаран онгоруу, ырааһырды, көбүрдүү үлэтин көрө биирдии объектарынан, тэрияталарынан сырытта. Бастагы объектыт эргэ кулууп дьэһитин территорията. Манна аһыгар сага Сыннаанар културнай кини дьэһитэ тутулан, үлэбэ кинирэн, эргэ кулууп дьэһитин көтүрэн, ыраа-

таһын, аһары үлэбэ бара турар. Ол маһын-отун, бэрэбинэлэрин сыры өһөһө, бэрт тэһинчтэ суох сиргэ аһаран уматаллар эбит.

Эмиз аһа баран иһэн, кини уулусса икки өттүгэр би-палисадниктарга эрдэ бэлэмнэһит дьаһалларга оскуола оболоро мас оһордо сылдыалларын көрөбүн. "Көбүрдүүн, мас оһордуутун саһалатыбыт. Быйыл барыта 200 бас маһы килларан оһордор былааннаахпыт", - дьир территориятын көрдөрө, билиһиннэ сылдыар нэһилиэк баһылыга Николай Ильич.

Дьэ, хомойуох иһин, ити икки кэһинир үлэһтэн урэлэ болуурдарга ырааһырды ыйгар аһын үлэһимитин, өрө тардыллыбытын көрөбүт. Кини уулуссатан (Константинов аһынан уулусса) саһалааха дьаһы, манна биир палисадник күрүөтэ саһардыллыбатах, кырааска ламмалар. Өтөдөөхү онгоһуллубуттара соробо тохтон, оһордубут мастара суулан бүппүт. Манна үлэ тэрияталар, объектары эмиз бааллар. Холобур, Маарычааннаагы ПО-маһына. Дьоруой Көстөкүүнэп туһорсан тутарбыт таас үлэһаа, оһо-тоох орто оскуола уо-д-а. Оһорго эмиз ханнак да сексүтүнү үлэбэ ыһыттыла-тах. Сыһаах территориялар истэрин бөһтөн-сыһаан ырааһыань эрэ үлэбэ бар-быт былааннаах. "Бу пали-сатини саһардан онгоруо-таахпыт", - дьиллэр, холо-бур, оскуола территориятын иһиттээһин. Итинник "онгоруолу, үлэһааһыт" ди-иллэрэ албаа. Ойдоһо, чаһынай дьон дьэһэлэрин таһынаагы уулуссалар эмиз биир иһиттэһэр. Кини илии-

тэ тийбэтэх. Саһаан мас оһорго, сыһаа, тиймэр-турба тобоһо. Сыппыт сирдэригэр сыталлар.

Оттон ырааһырды ыйа да кэмнээх, кэрдиһээх эбэ-эт. Уһатылан алтынны 15 күмүгэр дьэри. Сотору кэһэр дьыл кэлэ, тоһоруо, хаары-нан бүрүйө. Ол баһас кимтэн да ыйылпат.

Комиссия түмүгэ биир: нэһилиэккэ бөһүөлэги тупса-ран онгоруу, ырааһырды ый-ыгар күтүүннээх үлэһимнээх, маньаха дьон-сэргэ, түөлбэлэр, оскуола оболорун түмэ тарды мөлтөх. Ону мээстэтигэр ырааһырды ыйын тэрийэр комиссия председа-телэ, нэһилиэк баһылыга Н.И.Петров эмиз үл-харчы суоһунан быһаарар. Оттон бүтүн сылдыһыт комиссия аһын сирдэргэ, бөһүөлөктэргэ ыһыттар үлэһи кытта тэһнээх көрөн, болуурдарга сөптөөх түмүгү онгостоллору-гар, хаалбыт күнүгэ өрө тардынара сүбэлээтэ.

Түмүктүү курдук эттэххэ, улууспутугар айылҕабыт биир мааны көстүлээх сиригэр турар бөһүөлэк уонна ону харыстыыр, чэһирэтэр сыаллаах экологическай иһитин хайысхатынан сайдар орто оскуолааах нэһилиэк оһорго дьуһуһаах кэһиттэ кэрэ көстүүтүнэн, ырааһыан, тупсаһыт, ис кинирбэх онгоһуутунан аһыттарга холобур буолар кэһиннээх этэ...

С. СМЕРНИКОВА.

Х а а р т ы с к а а :
Социалистическай Үлэ
Геройа Р. И. Константинов
аһынан Амма орто
оскуолатын музейын тас
көстүүтэ.

Д.П.Коркин төрөөбүтэ 75 сылыгар

УЛУУ КИИИБНТИГЭР АНАММЫТ БНЭЧЭР

Улууспут соһуруу уһугар, Амма ыһытыгар сытар, Эрилик Эристин эппитини дьаба баһа дойдуттан - Чакыр нэһилиэгиттэн көнүл туһууга сэттэ ССРС спордун маастара, кинилэр истэриг-тэн биир Аан дойду призера, үс ССРС, икки РСФСР, биэс САССР чемпионнара үүнэн тахсыбыттар. Кинилэр бары Д.П.Коркин иһитилээччилэрэ, үөрэнээччилэрэ.

Уруккута сүүрүүгэ оболорго Саха АССР чемпи-онката, бэйэбит обобут, үөрэнээччибит, быйыл до-йдугугар кэлэн, үөрэммит оскуолатыгар организаторы-нан үлэһин сылдыар А.В.Нов-

городова тэрийитинэн Ча-кыр орто оскуолатын үөрэн-ээччилэригэр Д.П.Коркин төрөөбүтэ 75 сылыгар аһал-лаах бэртээхэй спортивнай бизнэр буолан аһаа. Уһулуч-чулаах тренер төрөөбүтэ 70 сылыгар тахсыбыт "Д.П.Кор-кин ыһытынан" дьэһи доку-ментальнай киниэттэн фраг-меннары көрдөрө-көрдөрө Анна Васильевна Дмитрий Петрович оһобун, үлэтин сийилии кэспээтэ.

Күндү малдыттарбыт ССРС спордун маастардара, оболорго ССРС 1957, Саха АССР 1958 сылларга чемпи-оннара А.Н.Матвеев, 1969 сыллааха оболорго ССРС

чемпионна, Аан дойду күрэх-тэһитин призера, Чурапчы орто оскуолатын тренера С.П.Макаров, РСФСР 1980, Саха АССР 1979 сылларга чемпионнара, ЧГФКСИ тре-нерэ Е.Н.Старостин бастагы тренердэрин туһунан иһити-иһирэх тыһыан бэртээхэй аһыттары онгорууттарын оболор, мустубут дьон болһойон иһитилэр. Аһа-һий Николайев, Семен Про-копьевич Дмитрий Петрови-ка аһыс, тоһус, онус кыла-астарга Чурапчытаагы ин-тернат-оскуолага үөрэммит-тарин, Семен Прокопьевич быһах хэмизэ бэйэтигэр дьэһэлэнэ сылдыһытын,

Егор Николаевич Дмитрий Петровиһа биир кэмизэ үөрэнэ сылдыһытын, кэлин үлэһит буолан баран, Дмит-рий Петровичтын уһунуук бииргэ үлэһэбитин, бастаан уһаа квартира көстүөр дьэри Коркиннарга дьэһэлэнэн оһо-ро сылдыһытын аһан-сана-ан кэспээтилэр.

Дмитрий Петровиһа аһаллаах викторинага сэттис кылаас үөрэнээччигэ Мила Старостина бастаата. "Д.П.Коркин оонньуулары" күрэхтэһини оскуола физ-культурага уһуулаа Ю.Л.Ни-колаев тэрийэн ыһыта. Күрэхтэһин бэрт хатыһыла-ахтык барда. Үрдүкү бөлөххө

10 "а" кылаас үөрэнээччигэ Коля Филиппов бастаата, 11 кылаас үөрэнээччигэ Вова Макаров иккис, 10 "б" кыла-ас үөрэнээччигэ Коля Петров үһүс миһэтэлэри, ортоку бөлөххө 9 кылааска үөрэнэр Стасик Адамов бастаа, ах-сыска үөрэнэр Алеша Ного-вицын иккис миһэтэлэри ыл-лылар. Бастаабыттарга күрэхтэһингэ судууһаабыт малдыттарбыт наһараада-лары туттардылар. Бизнэри оболор хордара, Николай Ануфриев, Коля Петров, Алик Миронов ырыалара өсөс тул-сардылар.

Улуу тренербитигэр аһаллаах бизнэр түмүгэр ос-

куола директора А.В.Неус-трова бизнэри тэрийэн, са-лайан мыппыт Анна Василь-евнаба, бары кыттааччылар-га, малдыттарга махталын биллэрдэ уонна ыһырылаах малдыттарбытыгар, биир дойдулаахтарбытыгар А.Н.Матвеева, С.П.Мака-рова, Е.Н.Старостинга өйдөбүннүк бэлэтэри тут-тарда.

Үөрэнээччилэр, мустубут дьон, малдыттарбыт биз-чэртэн аһынан тарбастылар.

Н. ФИЛИППОВ.

П. Е. БАРАХСАНОВ
БИРИЙНГЭР

◆ Антропониими

Саша ДЪЯКОНОВА,

АЙЫМНЫЛААХ ЧЛЭБЭ (ИРДЭЭЧЧИ)

Сылдыр, пед-аабылларга көтүппэккэ кыттар. Улуус, республика хаһыатыгар, сурунаалларыгар ыстатыйалара, рефераттара табыста. Биир идэлээхтэрин, иитээччилэр үлэлэрин, уолуттарын түмэн бачээккэ бэлэмнээтэ.

Айымнылаах үлэбэ табын көтүлүүр методистаах буоламмыт улууска ытыллар бары үөрэх, культура салааларын дьаһалларыгар иитээччилэр, оҕолор ситиһилээхтик кытталлар. Маны таһынан улуус хайа бабарар иитээччигэ, методиста субэ-ама көрдөөтөбүтү куруук санаатын аҕастаһар. Ити курдук Чуралчы улуутун биир бастыг, опьттах методиста Т.А. Макарова кизгэ кэскиллээх, айымнылаах ай-ар үлэ үөһүгэр сылдыр. Ки-ни билингги олохо сөл түбөһөр аныгылы солун өйдөөх-санаалаах, кизгэ ди-ринг чинг билиилээх-көрүүлээх, мэлдьи саҕаны, сонуну, кэрэни билэргэ, буларга дьулуһар, инникитин өтө көрөр, миндэр өй, сырдык санаа кизгэтэр кийитэ — аныгы үлэһит. Татьяна Алексеевна тьа сиригн оҕото аныгы олох ирдэбиллэрин сайдыылаах, билиилээх, культуралаах буолан иитиллэн тахсарын иһин үлэлиир-хамсыыр.

Е. СИВЦЕВА,
Сыланнаабы "Сулусча-ан" уһуаан сәбиэдис-сәйэ, СР үөрэҕиритин туйгуна.

ылбаба сөптөөх сыһыанга иитиллэр, киһи быһытынан майгыта-сигилитэ түспөр диир. Ол санааттан сизтээрэн уһуаанга 1996 с. оҕолору экологической культу-ба иити-үөрэтии диэн теманы ылынан үлэтин сабалаабыт. "Айылба оҕото" диэн программа оҕорон, көмүскээн 1997 с. улуустаабы экспериментальной площадка статусун ылбыт. 2001 с. саҕа тема ылынан "Айылбанан ситимнээн оҕо ийэ тылын сайыннары" диэн программа оҕорон, көмүскээн уһуаан республика таһымнаах экспериментин үлэлиирин ситистэ.

Бытар үлэтигэр айымны-ылаахтык үлэлиир иитээччилэр түмэн айар бөлөх тэри-нэн кинилэргэ тирэҕирэр. Ол курдук чинчийиһэ оҕо ай-ылбаны уһун кэмгэ кэтээн көрөн, үөрэтэн ситимнээхтик кэспирин ситиһэр, саҕа үлэ форматын үлэбэ киллэртэр-рэр. Ол түмүгэр оҕолор үөрэппиттэрин, кэтээн көрбүттэрин оҕолорго, төрөппүттэргэ, улуустаабы Башаринскай аабылларга ситиһилээхтик кэспээн, улахан биһирэбили ылбыттар.

Уһуаанга ыйдарынан тематическай бэрэбизкэлэ-ри, тестэри былааннаан ыттар.

Татьяна Алексеевна бэйэтин теоретическай би-лиитин-көрүүтүн, методичес-кай маастарыстыбатын ахса-абакка үрдэттирэр. Улууска, республикаба, Москваба ытыллар курстарга куруук

Сыл хонук аһан истэбин айы олобунг устата көрсүбүт дьонгун, иитээччилэргин ордук күндүтүк саныгыҥ. Сыланнаабы "Сулусчаан" уһуаанга методистынан Татьяна Алексеевна Макарова үлэлиир.

Татьяна Алексеевна 1984 сыллааха Амурдаабы Ком-сомольскай куорат педин-ститутун дошкельнай отделени-етин ситиһилээхтик бүтэр-рэн Чуралчы улуутун Сылан-нэһилээх уһуаан сәбиэ-диссәйинэн аһанан педаго-гическай үлэтин аһанан аһы-та. Маны билбитэ биһиги олохтот сарсынгытын, кэ-лэр кэскилин — кэнчээрэ ыч-чатын иити, үөрэтии үрдүк аһанан итэҕийиллэрин ула-хан эппизинэһин. Улуу пе-дагогтар оҕо киһи буолар, олобунг устата ылар иитиитин 5 сааһыгар эрэ диэри ити-лэрин өйдөөн күннэтэ саҕаны көрдүүлэр. Урукку-нан уоскуйбаттар, ааспыты-нан астыматтар.

1995 сылтан эколог-иитээччинэн, 1998 сылтан методистынан үлэлиир. Сы-лан-Кытаанах-Арыылаах ме-тодическай холбоһугун са-лайааччытынан хаһыс да сы-лын ситиһилээхтик үлэли-ир.

Бэйэтин билиитин-көрүүтүн, методическай ма-астарыстыбатын күннэтэ ах-саабакка үрдэттирэр, си-тиһилибит кирбиигэ уоскуй-бат идэлээх методист "ай-ылбаны кытары кыра эр-дэбиттэн аһыстаабына, онно сөптөөх сайдар усулуобуй-аны тэрийдэххэ, оҕо ай-

Спорт

П. Е. БАРАХСАНОВ БИРИИҢИГЭР

Балаҕан ыйын 20-21 күннэригэр СР үтүөлээх учуу-тала П.Е. Бараксанов бириинигэр 1994 сыллаабы төрүөх уонна онтон кыра саастаахтарга 100 харааах дуобакка респу-бликанскай турниры уола СГУ-преподавател Владимир По-ликсирович дьэ кэргэнэ тэ-рийэн ытта.

Араас улуустартан үгүс оҕо кэлэн күрэхтэһии бэрт сыт-тык барда. Сурун программаба Чуралчы 2-с №-дээх орто ос-кулатын иккис кылааһын үөр-ээнччиһи Максим Нестеров чемпионнаан үөрүү өрөгөйүн биллэ. Вана Новгородов лич-ник быһытынан кыттан иккис, Денис Чупров (Мэнгэ-Хангалас) үлүс буолулар.

Кыргыттарга Алина Соба-кина (оскуола-интернат) аһар-дастын айбардаата, үс күрүгүгэ бастаан 1050 солк. нэбэраадалаана. Иккис Стеша Колесова (Мэнгэ-Хангалас, Ти-элиги) ылла, Ана Егорова (ос-куола-интернат) бириистээх

Оттон түргэн оонньууга Вана Новгородов химикэ да иннин биэрбэтэ. Бириистээх мизтэлэр хаһайлыгынан Герман Михайлов (Мэнгэ-Хангалас, Суола), Петя Мона-стырев (Чуралчы 2-с №-дээх орто оскуола) уонна Ньур-гуйаана Тимофеева (Мэнгэ-Хангалас, Павловскай) буолан үөрдүлэр. Кыайылаахтар хар-чынан бириистэри,

өйдөбүннүк бөлөхтэри тутту-лар. Саамей эдэр оонньоочу номинациянан Коля Гаврильев (оскуола-интернат) уонна Ам-маттан кэлэн кыттыбыт Самна Кононова бэлэстэннилэр. Спорт ветерана тренер Мария Никитична Бырдынькова бэй-этин үөрэнээччигэ, аатырбыт дуобатчыт З. Савина талы-лыбыт партияларын үөрэнэр-гитигэр, салгы сайдаргытыгар көмө буолуохтун диэн туран, 14 оҕо бириис туттарда.

Маннык күрэхтэһиини Ба-раксановтар уһуааннарга, ос-куолаларга уонна ветерана-рга тэрийдэлээт. Аһаларын

аатын үйэтигэрлэр хайбаны-ан, холбурга эрэ туруорулуон сөп. Аны сайын улуус ыһаабын иккис күнүгэр Барах-санов аатынан стадионга ве-тераннарга саастарынан ара-ран аһаас турниры ыттарга былааннаһылар. Интеллекту-альная оонньуулар тэрийээч-чилэригэр инники научнай үлэ-лэригэр ситиһиллэри баҕара-быт.

Дуобакка кэлэр өттүгэр маннык күрэхтэһиилэр буолу-охтара.

Алтынны 2-5 күннэригэр Н.Савинов бириинигэр улуус оскуолаларын күрэх-тэһиитэ.

Алтынны 5-8 күннэригэр республика фестивала.

Улуус бары дуобаты тап-тааччыларын, ким баалаабы көхтөөхтүк кытаргытыгар, ол иннин биһиккэ кэлэн дьарык-танаргытыгар, боруобаланар-гытыгар ытырабыт.

Н. КЫЧКИН,
тренер.

Антропониим

ХООННООХ СУРУКСУТ

"Бирик" кинигэ кыһата 82 саастаах үлэ-тыл ветерана, хаһыат общественнай кэ-рээспэдиэнэ Прокопий Фле-гонтов "Мутугунан бырабар мунур үйэбэр" кинигэтин таһаарда. 10,7 бачээтнэй ли-ис кэммэйдээх дьһуннаах ки-нигэ. Публицистика. Ыста-тыйалар хомуурдара.

Прокопий Петрович са-ха тыллаах үчүгэйдик билэр. Суруйара ыспарыылааба, ылыннарылааба, суруйар тиэмэлэрэ дьһуннааба он-нук.

82 сааһыгар — мангайгы кинигэтэ. Дьэ, барахсан уһун тыһыннаах, интир сүрөхтээх, хайаан да үгүс холбур бу-лар киһи. Эчи, хаарыаны.

Кинигэбэ сүннүнэн до-йдутун, Чуралчы Хайахсытын дьһонун түһүлүлэх тахсылаах олохторун туһунан суруйуула-ра киирбит. Ити иһигэр Хай-ахсыттары, сэрни кэмигэр Хо-ту көһөрөн, өтөрүнэн өрүттүбүт гына сарбыйыттар-ын туһунан суруйуу биллэр мизтэни ылбыт.

Биир дойдутаахтара со-ру-муну көрбүттэрин биһиги кэммитигэр хайдах кэрэстэ-эбиттэрин туһунан автор маннык суруйбүт: "Чуралчы дьһонун сырдык кэрэстэригэр сүтүрүйэн, 259 киһи хоргуй-ан, муну көрөн өлбүттэрин ыччат дьһон өйдүү-саныы сылдылларын курдук паама-тыннык тутулуутун олохо киллэрбиппин олобум биир дьһуннаах ситиһиитинэн аабабын" (116 стр.). "Улуу Өлүөнэ Эбэбит дьһондойор сааһыгар, килбэйэр кинигэр, Маамыра хайатын нэлэһийэр тэллээх Тойон Сэргэни туру-орон кэлибит. Урукку бу-дуппаннаах күнүргэ аһан-аһыт киилими үгүсх тутулаах хараҥа буруйбутун боруоста-атыбыт" (32 с.).

Дьһон итинник үлүгэрэ умсары аһыт коммунист са-лайааччылар ааттарын автор үйэтиппит. Ол — партия обко-мун секретара И.Л. Степанен-ко (36 с.) уонна уһун үйэһэм-мит, онугунан туһанан, буруйа суобун дакаастаһа сатаабыт С.З. Борисов.

Бу кинигэбэ аһынны-ха-раны оҕостумука сөптөөх харда бэрлиитбит. "Семен

Захарович Борисовка аһаас сурук" уонна "Мэлдэспитэ суруй" суруйууларын көрүт.

Коммунист партиятын салайааччыларын аһынны-ларын-хараларын туһунан, дьэ, албахтик да сурулуна. Суруй-луо даҕаны турдаба. Ол үрдүнэн, дьһон кырааһа, са-астаах өтө 70 сыллаах ком-мунистын итин бакаайыттан арахсан биэрбэттэр. Сол да курдук бу кинигэ автор, төһө да партия обкомун са-латтатыгар ааспа-арахпат хом санааах буоллар, ком-мунистары сизэр-майгы да өтүкөн, үлэһит да быһыты-нан дьһон күнэ сыһыныла-аһыт диэн өйдөбүлүн туту сылдылар, 1985 сыллаабы суруйууугар киллэрин, үйэтиппит. Өссө хоһоон ай-быт. "Өлбөсөр, коммунист өлөн, комус үгүсүгэ, сырдык ырааа онно сытар диэн", — диэн нөрүөн нөрүгүдэрин бу-олуохтун!" (137 с.).

Кинигэ хабар тиэмэтэ балайда кизгэ. Тыһын-өһү-да, аһына-аһына ырытаах-ха сөл этэ. Ол үгүстэн мин кылгастык биллэргэ ыһан үлэһит сылдыр тиэмэбэр, антропониимкаба, сыһыран, кыратык суруйуу.

Көһүгэ Эдыгээнгэ тийэбиттэр. Онно Хоонноох Уола-Тарасов Василий Га-врильевич баар. Киһи тыл кил-лэриитинэн, саҕа тариллибит холкуостарын төрүт нэһим-эктэрин аһынан "Хайахсыт" диэбиттэр (13).

П.П. Флегонтов 1997 сыл-лааха дойдутун 273 киһитин сахалыы ааттарын суруйан биэрбитэ. Онно Хоонноох — Тарасов Гавриил Николаевич (1872-1950) баар.

Бу Хоонноох биир уола Тарасов Семен Гаврильевич — Хоонноох Уола Кыайы Са-мэн, саргыга баран, 1943 сыллааха өлбүтүн туһунан "Халыт Хаһартан — Ийэ До-йду көмүскэллэргэ" кинигэ (Дьһонускай, 1996) суруйбута (91-92 с.).

Хоонноох, Ол аата тус-таабы ? Хоон. Билингги тылдьыттарга киһи суох. Э.К. Пекарскай "Тылдьыт-гар" баар да кыайан быһаарыллыбатах. Хоон-ви-хаан по требованию аллите-

рации? — диэбит. Онтон маннык холбурдары аһал-быт: Хоон хотойбут ыһа-иһиһтөөх хойаһыт. Аһан аһаан, хоон хотойон олоһор-он хойаһыт, богато и вах-но (тотон, байан, тарайан олоһор).

Өйдөнөт. Хоон — бави-тот олобу ойуулуур.

Тыһын үчү итинник Э.К. Пекарскай кытары ыһаа-астык билсипит уонна кинигэ-хэ лаппа камелеспут М.Н. Ан-дросова-Ионова быһаарбыт. Баҕар диэһэ, Э.К. Пекарскай киһи быһаарытын да ыһы-мыт буолуон сөп.

М.Н. Андросова-Ионова үлэлэрин Гуманитарнай Чин-чийин Института "Олоһ-холо-ор, ырыалар, этнографическай бэлэстэһиннэр, ыстатый-алар" диэн аһтаан 1998 сыл-лааха бачээттээбитэ. Онно: "Богато хойа — аһан аһаан, хоон хотойон олоһор", — диэ-ни аабабыт! (283 с.).

Байыт киһи хоон хотой-ор. Киһи, хоонноосунан бэлэ-этэнэн, аһтаһар. 1872 сылла-ааха төрөбүт киһи.

Бу хоону билингги дьһон-тон, оһоньоттортон киһи өмүт быһаарар киһи көстүө буолуо дуо. Күндү аһааччыларым! Ыйыллалар көрүт эрэ.

Билингги киз антропо-ниимарыттан биир-икки хо-лобуру көрүөрүт. "Даркылаах биэрэппитан тэһэн айаһаан истэһиитинэ, Марков Мологск Петрович (Самарба), 11 са-астаах олус дорубай, эһир-гэн оҕо сәбиргэктээн өлбүтүн, Кэбэһингэ дьһон үлэһитлэригэр биэрэк сы-рыгар таһааран кистээбил-лит" (12 с.).

Молог, Мологск. Сэрп и молот диэн символлаах эти-бит. Ол сылдыр ити. Ол кур-дук Октябрь, Октябрина, Рәво, Люция уонна да аһын аһтар албаһ этилэрэ.

Эдыгээн олохтоох дьһонуттан автора аһа үлэбүт диэбит Корякин Афа-насийн-Квадраты (20 с.).

Квадрат бука эрэ, бу дьһун хойуһан аһтаһын эбитэ буолуо.

Баҕдарымын СҮЛБЭ
"Киһи куорат", от ыйын 25 күнэ 2003 сыл.

Д. П. КОРКИН СПОРТИВНОЙ КӨСТҮҮМЭ

Бу музейга мин хаһыс да сылдыым. Хас сырытабым аһын, караһым бастаан өстүөкүлэ таас иһигэр өчкөһөн ыйаммыт таһастарга хатанар.

Таһас киһи өйүн-санаатын, ис туругун, дууһатын, сорого буоларын биһиги үөрэтиппит. Өссө аһардаһа таһас дьһунуһтан, таһаа да сылдырыттан, хайдах — киһи буоларын биллээх сөл. Биһиги спортка — оскуолаба, күн аһы икки суоя таһаһы таһаһыт. Ол

курдук, дьһарыкка кэтэр спортивнай таһастыт, биһиги араһыспат аргыспыт. Ол гынан баран сорох оҕолор бу көстүүмүгэ суолта биэрбэт курдуктар.

Бу таас ыһаал иһигэр турар спортивнай таһас комплекһын бэлэ күнүргэ кэспиллэр. Көстүүмү көрөн мин олус сөһөбүн ыраһын, бүтүгүн, аккүратнайын. Бу таһастары Дмитрий Петрович Коркин Яһоньыба бара сылдыһан аһыһаһыт. Ол кэһиттэн төһө эрэ элбэх

дьһарыкка, араас ыһастарга, куораттарга кэһиттэ буолуот? Ол туһары айгыраабаһа, эргэрбэтэх. Бу барыта Дмитрий Петрович үлэтигэр бэриниһлээбин чэһис, ыраас, аккүратнай киһитин бэлэһири.

Оҕолоор, кыра эрдэххиттэн спортивнай таһаска суолтата биэрин. Үчүгэйдик дьһарыканын, очкоһо эһиги спорт эйгэһигэр — бэһи ситиһиһиһит.

Саша ДЬЯКОНОВА,

ОБЪЯВЛЕНИЕ

Автор сурутар эпиллэр санаа
редакция позициятыгар малды сеп түбөлүр
буолбатах. Сурута мыйыллар чакчыллар
кырдыктаахтарыгар эппетикенэни
автор түс бэйэтэ сүтө.